

# Bokanmeldelse

## Den uforutsigbare barndommen

### Bokanmeldelse v/Tora Korsvold

*Astri Andresen: Hender små. Bortsetting av barn i Norge 1900–1950.*

Fagbokforlaget, Bergen 2006, 250 s. ISBN 82-450-0449-9

*Hender små* er en ny og interessevekkende bok med en analyse av bortsatte barns liv, dvs. pleiebarn, barnehjemsbarn eller adoptivbarn som vokste opp i ikke-biologiske hjem i Norge i perioden 1900–1950. Boka er i tillegg et viktig bidrag til kunnskap om samfunnets utvikling i denne perioden.

Forfatteren, historikeren Astri Andresen, bygger på et unikt kildemateriale som hittil ikke har vært særlig utnyttet. Kildene består bl.a. av protokoller fra fattigvesenet, helserådet og fra barnevernet. Forfatteren tar med andre ord i bruk flere kilder, og disse bærer hele framstillingen, gjennom i alt ni kapitler. Mangfoldet av kilder vurderes og presenteres også på en tillitsvekkende måte, og bearbeidingen av kildene er håndverksmessig solid utført.

Ikke minst er innholdet i boka, som er illustrert med tabeller, illustrasjoner og foto, klart og gjennomtenkt presentert av forfatteren. Boka framstår derfor som oversiktlig, og den er lett å lese. Verdifastsettingen av barn, samt barndommen som arena for daglig maktutfoldelse, er de problemfelt som formuleres innledningsvis, og drøftes gjennom hele boka. Hva betydde det å vokse opp hos fremmede? Hvilke barndomsforståelser var de dominerende? Forfatteren ønsker å gå systematisk til verks, og leseren får kapittel for kapittel mer innsikt i spørsmålene som reises innledningsvis. Forfatteren følger med andre ord en klar tråd: Det bortsatte barnet og dets barndom. Fokuset munner ut i spørsmålet om verdisettingen av barn, og hvordan denne verdisettingen har variert over tid, ut fra hvilke barn det er tale om. Astri Andresen har som utgangspunkt at barnets verdi ikke er gitt på forhånd, det samme gjelder barndommens innhold. Til verdsettingen av barn spilte sosial, geografisk, kjønnsmessig og etnisk tilhørighet en viktig rolle. Hun drøfter bl.a. ulike familietilhørigheter, med sine bestemte verdi-preferanser og maktkonstellasjoner. Disse fikk stor betydning.

Både barn, den levde barndommen og barndomsforståelser er likevel et svært komplekst felt å utforske. En undersøkelse av ”bortsettingsfeltet”

er forfatterens hovedgrep i boka. Det kreves inngående kildestudier før vi kan uttale oss om det bortsatte barnet og dets barndom, men nettopp Pierre Bourdieus ”felt” synes godt egnet til å løse forskningsoppgaven fordi ”felt” dekker både ideer, politikk, fag, men også praksis. Disse henger nøye sammen som forfatteren selv påpeker. Hun tydeliggjør hvordan.

Samtidig blir et slikt hovedgrep problematisk. Opplegget er ikke gitt på forhånd. Selv om ”makt” og ”dominans” blir behandlet, med henvisninger til Michel Foucault, savnes en mer inngående drøfting av hvilke kunnskapsregimer aktørene handlet innenfor. Hva som til ulike tider ble holdt for å være ”den gode barndom” eller ”til barns beste” er åpent. Når det gjelder for eksempel fenomenet disiplin som jo har vært av stor betydning i barns hverdag har dette forandret seg mye. Det viser jo ikke minst bortsettings- eller adopsjonshistorien selv. Her hadde det vært interessant om forfatteren også hadde skrevet mer om ”sannhetsforståelser”, eller i hvilken forstand vi kan tale om ”sannhet” i historien. Hva ble holdt for å være ”sant” om den ”gode barndom”, og hvordan har oppfatninger om denne endret seg over tid?

Kildene hentes stort sett fra det lokale området som er utvalgt, dvs. Bergen by og omland, og det nasjonale lovverket trekkes inn der det er av betydning. Særlig faglig nyskapende er utnyttelse av arkivmateriale når det brukes til å gi svar på spørsmålet om i hvilken grad barn hadde påvirkning på sin egen hverdag, dvs. barn som sosiale aktører med handlingskompetanse. Forfatteren tar til orde for å feste lit til barnets opplevelse av egen barndom eller barnets evne til å ville sitt beste – forhold hun har funnet mer om i arkivene.

Forholdet mellom kronologi og behandling av tema er alltid en utfordring i historieforskningen. I denne studien er både kronologi og tema forsøkt holdt sammen, også innenfor hvert kapittel. Dette fungerer bra. Studien får tematisk en tyngde ved at ”fosterhjemsbarndommen” studeres først, deretter kommer ”barnehjemsbarndommen” og til slutt ”adoptivbarndommen”. Samtidig følges en kronologi innen hvert tema. Også komplisert stoff blir behandlet på en nyansert, klar og lett tilgjengelig måte. Forfatteren skjerper dessuten leserens fokus ved hjelp av mange spørsmål – en vellykket teknikk gjennom hele framstillingen.

Studiens konklusjon er klar: Bortsetting av barn er en historie like variert som barndomshistorien selv. Det var like mange ”fosterbarndommer” i begynnelsen av 1900-tallet, som det var mange ”adoptivbarndommer” rundt 1950. Likevel fantes det ett felles trekk: Barndommen som bortsatt var uforutsigbar, slik historien om Jenny på side 19 i boka illustrerer:

Da Henny i 1923 var blitt fem år, kom hun for aller første gang på barnehjem. Det var Frelsesarmeens Solgården (Slummen) midt i Bergen sentrum som tok imot henne. Året etter vendte hun tilbake til moren, men som åtteåring stiftet hun på nytt bekjentskap med Slummen. Etter to år der bar det hjem igjen til mor, men det tok bare ett år – Henny var da blitt 11 – før hun ble sendt til Bratholmen tvangsskole for piker. Sett bort fra de første fem årene av sitt liv, ble Bratholmen stedet hvor hun bodde lengst. Først da hun var 14 år, ble hun sendt tilbake til Slummen. Etter bare et kort opphold der ble hun sendt i pleiehjem til en gårdbruker på landet.

Foster- og barnehjemsbarn gjorde dessuten en felles erfaring: De befant seg i en utsatt posisjon, slik Astri Andresen argumenterer for og konkluderer med. Forfatteren trekker inn både allmennhistorien, som den sosiale, politiske og økonomiske utviklingen i første halvdel av 1900-tallet, samtidig som fokuset, og det som strukturerer og forklarer bortsettingsfeltet, bevares gjennom hele studien. Blikket løftes også utover mot den vesteuropiske utviklingen som den lokale utviklingen var en del av.

*Hender små* blir slik et viktig bidrag til historieforskning. Barn som befolkningsgruppe har hittil vært lite tematisert. Boka har relevans for historiefagets kunnskapsutvikling, det samme gjelder for utviklingen av det barndomshistoriske feltet. Boka tilfører også andre fag kunnskap og innsikt, som pedagogikk, sosiologi eller kriminologi. Nettopp denne type humanistisk forskning kan være med på å gi større dybde til samfunnsvitenskapelige studier, og til innsikt i sammenhenger.

Boka er dessuten dagsaktuell fordi den gir en alternativ forståelse av dagens oppleste og vedtatte "mediesannhet" om vold og overgrep i de tidligere barnevernsinstitusjonene eller spesialskolene. I boka finner vi i stedet mange nyanser, forklaringer og perspektiver. Ikke minst griper *Hender små* inn i dagens debatt om barn som lever i fattigdom. Også her har studien relevans: Den styrker leting etter nyanser, kompleksitet og sammenhenger.

Tora Korsvold  
Norsk senter for barneforskning  
NTNU  
NO-7491 Trondheim, Norge  
e-post: tora.korsvold@svt.ntnu.no